

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Hasselt, Fonteinstraat 2-6 / St.-Truidersteenweg 67

(site Doultremont)

Programma van Maatregelen

2016J94

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2016-15/ wettelijk depot: D/2016/12654/26
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2016), Hasselt Fonteinstraat 2-6 / Sint-Truidersteenweg 67 (site Doultremont, programma van maatregelen, HAAST-rapport 2016-26, Bree, D/2016/12654/26

© 2016 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

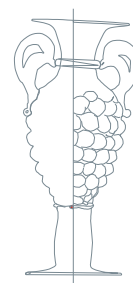
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2016/12654/26

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: De vroeg 19de-eeuwse hoeve op het terrein Sint-Truidersteenweg 67

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	8
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	9
5. Onderzoeksstrategie en -methode	10
6. Onderzoekstechnieken	11
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	13
8. Lijst met afbeeldingen	13
9. Bibliografie	13

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2016J94

nummer wettelijk depot: D/2016/12654/26

naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041,
Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

naam en adres van de opdrachtgever: Immo Frasnès, Thonissenlaan 69, 3500 Hasselt

locatiegegevens:

provincie: Limburg

gemeente: Hasselt

deelgemeente: Hasselt

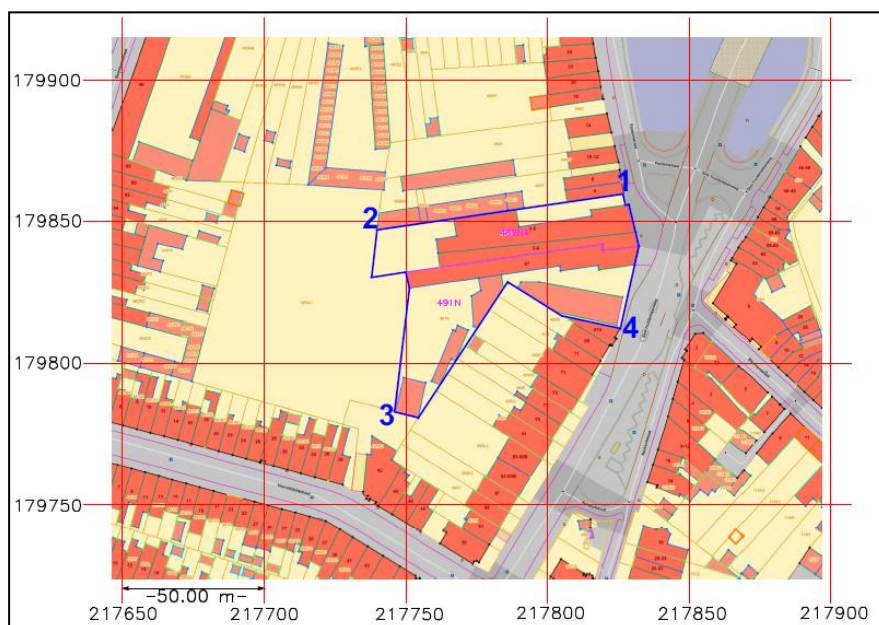
adres: Fonteinstraat 2 – 6 / Sint-Truidersteenweg 67

toponiem: Sint-Truider Straet (aangeven op het kadasterplan – www.cadgis.be)

bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

Nr	X	Y
1	217826.62	179859.67
2	217739.66	179846.87
3	217746.34	179782.82
4	217825.73	179812.26

Afbeelding1: Bounding Box

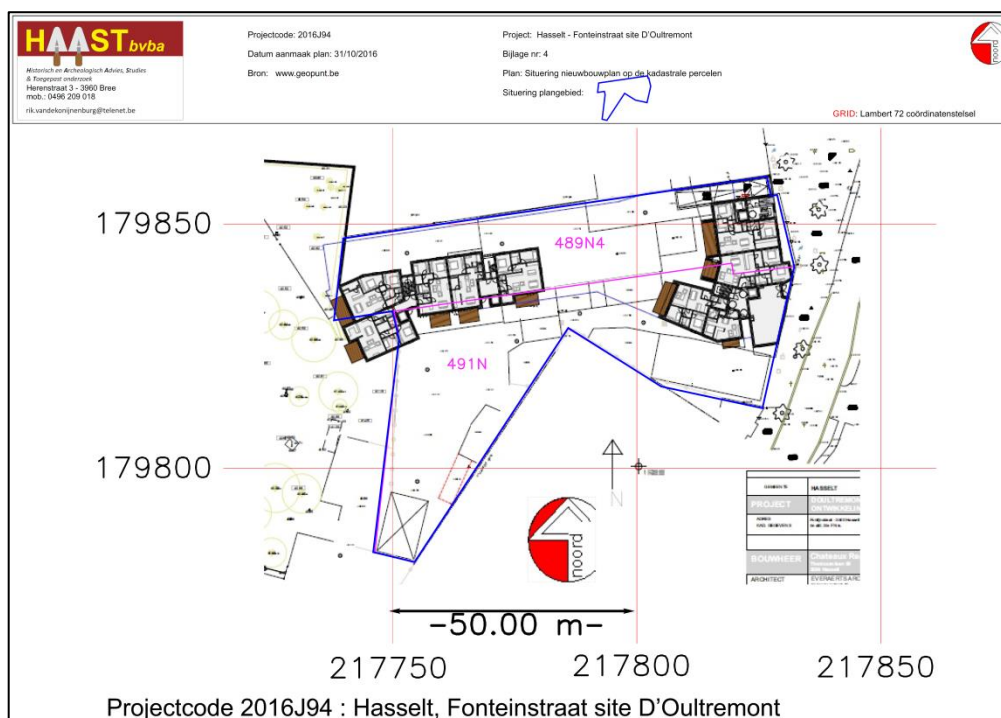
Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt in de gemeente Hasselt, deelgemeente Hasselt, afdeling 5 sectie F percelen 489N4 en 491N. volgens het kadaster hebben de percelen respectievelijk een oppervlakte van 1.532,80 m² en 2.178,34 m², samen 3.711,14 m² (37 a 11,14 ca).

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015

2. Aanleiding van het vooronderzoek

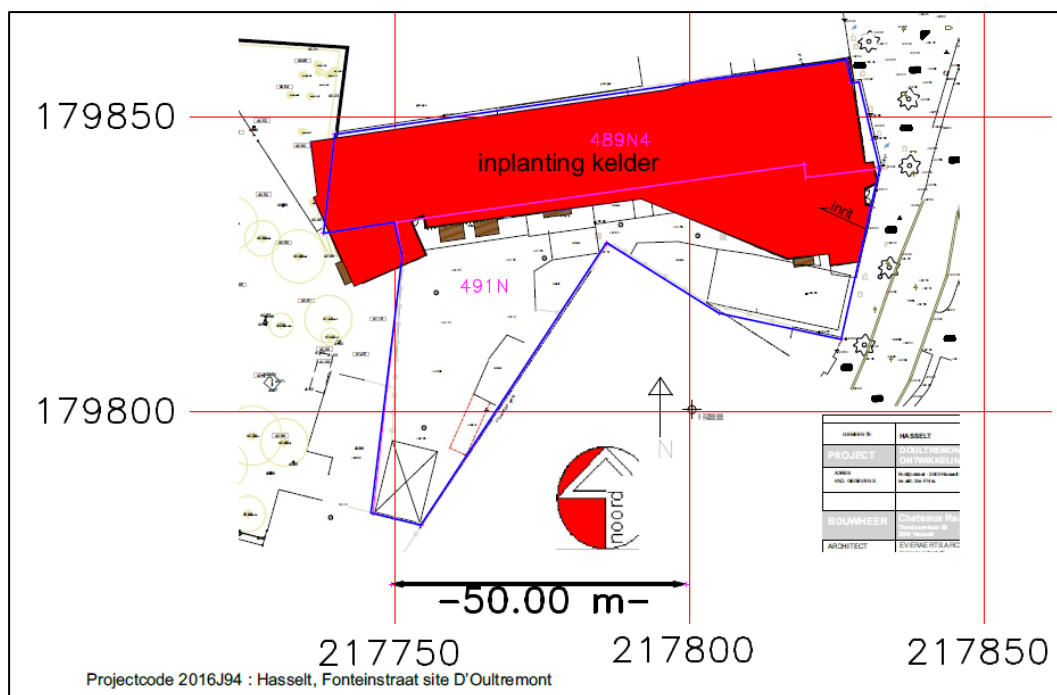
Afbeelding 3: gegeorefereerd nieuwbouwplan zoals aangereikt door het architectenbureau Everaerts Architecten bvba uit Alken.

In grondplan kan qua **densiteit** gesteld dat momenteel ca. 50% van het projectgebied wordt ingenomen door gebouwen, voor perceel 489n4 geldt zelfs een percentage van 80%. In de toekomst zal dit dalen naar ca. 25% bebouwd terrein doordat de geplande appartementsbouw minder grondoppervlakte in beslag zal nemen. De densiteit is gelet op het bestaande gebouwen bestand moeilijk uit te drukken in gebouwen per are of hectare.

De nieuwbouw bestaat uit twee appartementsblokken met samen 48 appartementen waarvan één ingeplant wordt aan de Fonteinstraat / Sint-Truidersteenweg, gespreid over de twee kadastrale percelen, een tweede ligt op het westelijk deel van de twee percelen tegen de achterliggende speelweide.

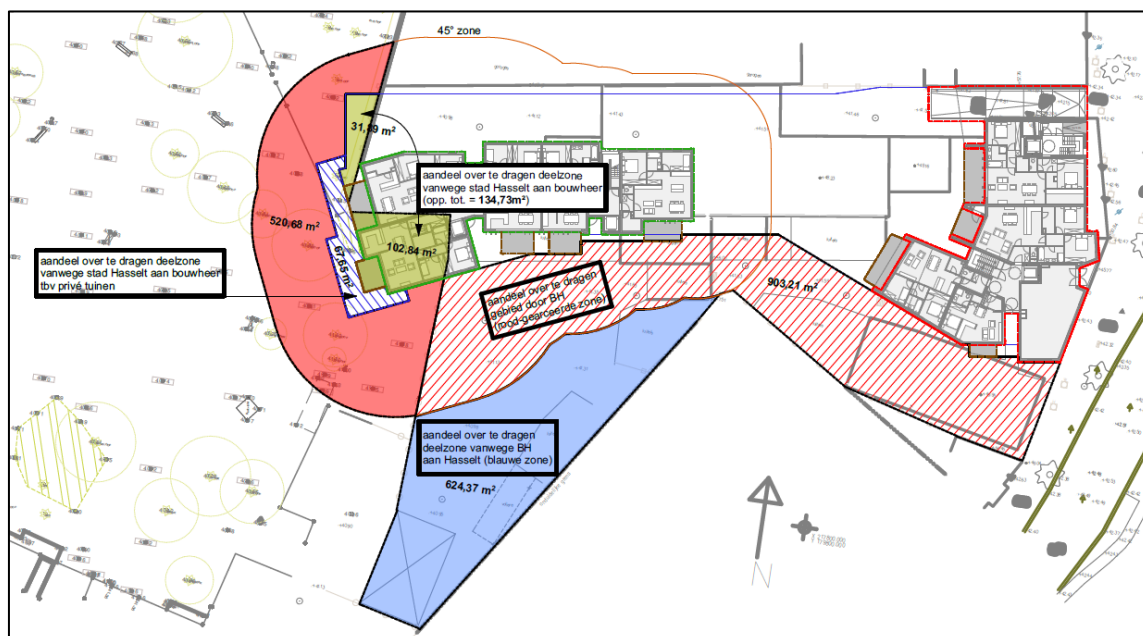
Onder de appartementsblokken zullen parkeergarages gebouwd worden met bergingen voor de bewoners. De aanzet van de kelders zal liggen op ca. -4 m onder het huidige maaiveld. De liftschachten gaan nog ca. 70 cm dieper, op -4.70 m onder het huidige maaiveld, aangezet worden. De inrit voor de garagekelder is voorzien via de Fonteinstraat/ Sint-Truidersteenwegzijde.

De volledige kelder bestaat een oppervlakte van 2187,25 m² en is gesitueerd onder de twee woonblokken die door de kelder met elkaar verbonden zijn. Met andere woorden de kelder strekt zich uit over de volledige oostwest breedte van de percelen 489N4 en 491N en overspant het volledige perceel 489N4 en het noordelijk deel van perceel 491N.

Afbeelding 4, inplantingsplan van de kelder

Meteen wordt duidelijk dat er ook nog onderhandelingen lopen met de stad Hasselt betreffende een ruil van gronden aangezien de westelijke hoek van de kelders en het appartementsblok deels op perceel 483A7 zal gebouwd worden.

Afbeelding 5, ruilplan bouwheer en stad Hasselt

Het aan te leggen terras of loopvlak ten noorden van de woonblokken, blauw gearceerd aangeduid op afbeelding 7, beslaat een oppervlakte van 956,12 m². Deze zone is in feite de afwerking van het “dak” – het betonnen dek - van de garagekelder.

Ten zuiden van de woonblokken komt een groenzone van 522,94 m². Ook daarvoor zal de bestaande verharding volledig verwijderd en tot in de funderingslagen uitgegraven worden om nadien terug aangehoogd te worden voor de aanleg van het grasperk.

Afbeelding 6, aanleg maaiveld en gelijkvloerse verdieping

Voor de nutsleidingen inclusief hemel- en afvalwaterafvoer wordt de aanzet aangelegd op vorstvrije diepte; minimaal -60 cm onder het maaiveld.

De plaatsing van hemelwaterputten is voorzien maar de exacte inplanting is nog niet bekend. Alleszins zullen er minimaal twee putten geplaatst worden; één voor elke appartementsblok.

Aangezien de oppervlakte van de percelen groter is dan 250 m² zullen ook infiltratieputten voorzien worden. Ook daarvan is de exacte inplanting nog niet bekend.

Minstens even belangrijk voor het archeologisch erfgoed is de vraag in welke mate de huidige bebouwing en verhardingen al gezorgd hebben voor verstoring van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in welke vorm dan ook.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

In het bureauonderzoek werden alle nodige gegevens verzameld en besproken om te komen tot een gefundeerde uitspraak betreffende de archeologische verwachtingen in het betrokken projectgebied.

De archeologische verwachting in het projectgebied zal zich vooral moeten toespitsen op mogelijke restanten uit de late middeleeuwen/Nieuwe Tijd. De aanduiding op de ferrariskaart en de Atlas van Buurtwegen en de Vandermaelenkaart van een omgrachte hoeve zou een “vergeten” schans

kunnen geweest zijn. Schansen staan dikwijls afgebeeld op oude kaarten als omgrachte hoeven. Er bestaat een uitgebreide inventaris van schansen in Limburg¹, maar daarop zijn voor Hasselt slechts twee schansen bekend: de Kuringerschans en de Tuilterschans. Beide schansen liggen ten westen van de historische stadskern van Hasselt.

Het terrein is echter mogelijk ernstig verstoord door de bouwingrepen in de 20ste eeuw bestaande uit een reeks gebouwen en gebouwtjes en verhardingen in beton. Wat het niveau betreft, het terrein zou liggen op een zacht van oost naar west dalend terrein zou men kunnen denken dat, gelet op het thans vrij abrupte niveauverschil tussen de straat en het binnengebied van de projectzone van ca. 70 cm, dat een deel van het oude maaiveld weggeraven is. Echter, de bouwlijn van de (vroeg-)19de-eeuwse hoeve toont dat het oude looppniveau meer dan waarschijnlijk lager lag dan het huidige niveau van de Sint-Truidersteenweg en de Fonteinstraat.

Maar, zoals eerder geschreven, de kans is groot dat veel van de oorspronkelijke bodemopbouw ernstig verstoord is. Nochtans, in de hoop en veronderstelling dat de gebouwen op perceel 489N4 **niet** onderkelderde zijn, zou het de moeite lonen om na te gaan of er nog restanten van de gracht aanwezig zijn die dit perceel van oost tot west doorkruist. Op die manier zou ook een aanwijzing kunnen gevonden worden van mogelijk een vorm van verdedigingswerk hetgeen toch een behoorlijke kennisvermeerdering zou kunnen opleveren betreffende de verdedigingswerken, vluchtoorden of schansen rond Hasselt. Ter vergelijking: voor Hasselt zijn slechts 2 zulke schansen bekend, rond Paal, een deelgemeente van beringen liggen er 6 en rond Genk, in de Nieuwe Tijd en tot aan de ontdekking van de steenkool slechts een kleine gemeente, zelfs 7.

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) is de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen van landgebruik voor landbouwdoeleinden (off-site fenomenen), grafvelden of andere mogelijke antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied.

b. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen?
Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

¹ <https://sites.google.com/site/gl2schansen/>

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

De geplande onderzoeksmethode: verder archeologisch onderzoek wordt best uitgevoerd door middel van proefsleuven. De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door middel van ononderbroken 4 m brede parallelle proefsleuven, noordnoordwest – zuidzuidoost gericht - parallel aan de Fonteinstraat en haaks op de richting van de gracht zoals aangeduid op de Atlas van Buurtwegen, die het meest exact de locatie en tracé van de gracht aangeeft. De proefsleuven worden uit veiligheidsoverwegingen best 4 m breed gemaakt omdat het niet geweten is tot hoe diep de gracht of het grachtprofiel zich onder het huidige maaiveld bevindt. De afstand tussen de proefsleuven bedraagt maximaal 20 m. in de noordwest hoek wordt een korte west-oostgerichte proefsleuf aangelegd omdat daar vermoedelijk de gracht van de oude hoeve noordzuid gericht is.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 20 m, wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

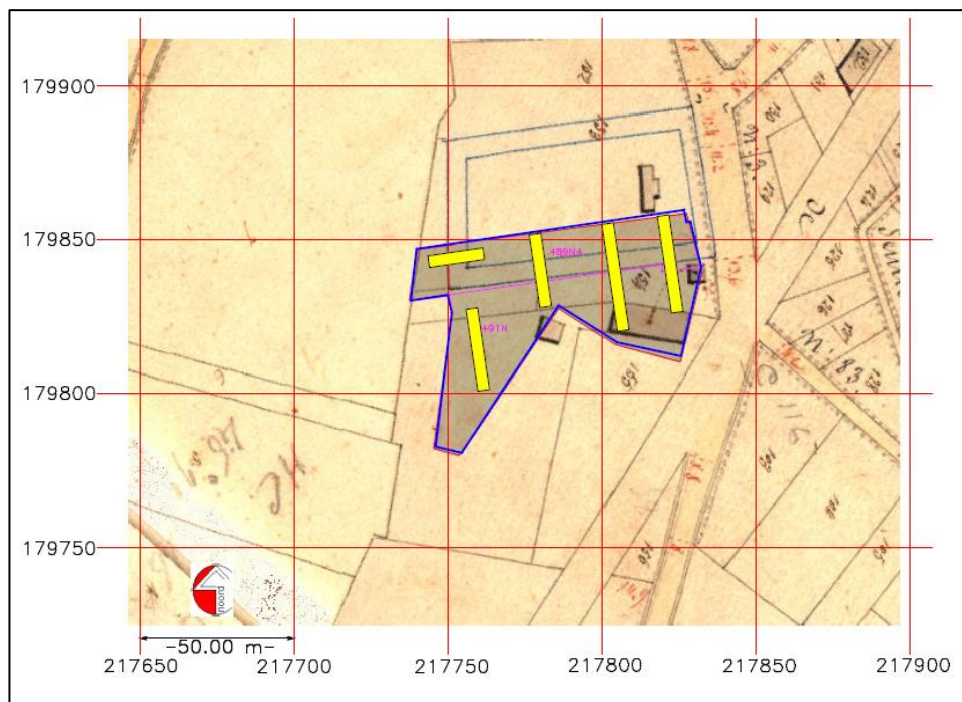
Het eventueel niet-uitvoeren van verder onderzoek is niet aan de orde aangezien er gekozen wordt om het terrein enkel door middel van proefsleuven te onderzoeken.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer er sporen worden aangetroffen die het landschappelijk karakter van het projectgebied bevestigen waardoor al dan niet een link kan gelegd worden naar vormen van landgebruik voor landbouwdoeleinden en eventueel het grachtencomplex, dat kan wijzen op de aanwezigheid van een schans, geregistreerd kan worden.

6. Onderzoekstechnieken

De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door middel van ononderbroken 4 m brede parallelle proefsleuven, parallel aan de fonteinstraat en één oostwest gerichte proefsleuf in de noordwesthoek van perceel 489N4.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 20 m, wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefsleuven

Aangezien het terrein in het verleden landelijk gelegen was en er geen directe aanwijzingen voor complexe verticale stratigrafieën zijn, worden, in het kader van een landschappelijke evaluatie van het terrein, op de koppen van de proefsleuven afwisselend noord en zuid, profielkolommen aangelegd in proefputten van minimaal 1m² oppervlakte. De profielkolommen zijn minimaal 1 m breed en reiken tot minstens 30 cm diep in onverstoorde de C-horizont. Aan de noordzijde wordt met bijzondere zorg en indien aanwezig en met aandacht voor veiligheid het volledige grachtprofiel vrijgelegd.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw. Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezaamde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezaamde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

- *Afbeelding 1: Bounding Box*
- *Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015*
- *Afbeelding 3: georefereneerd nieuwbouwplan zoals aangereikt door het architectenbureau Everaerts Architecten bvba uit Alken.*
- *Afbeelding 4, inplantingsplan van de kelder*
- *Afbeelding 5, ruilplan bouwheer en stad Hasselt*
- *Afbeelding 6, aanleg maaiveld en gelijkvloerse verdieping*
- *Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefsleuven*

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>